ESBALUARD
MUSEU

RAFAEL
TUR COSTA

LA LLUM DEL FRAGMENT

Dates: 12.12.20 – 18.04.21
Obertura: 11.12.20 [a partir de les 19h]
Comissariat: Imma Prieto, Soad Houman, Pilar Rubí
Espai: A

DOSSIER DE PREMSA

PLAÇA PORTA DE
SANTA CATALINA, 10
07012 PALMA

+34 971 908 200
MUSEU@ESBALUARD.ORG

1. INTRODUCCIÓ

L'exposició «La llum del fragment» acull per primera vegada una selecció d'obres de Rafael Tur Costa que comprèn des dels anys cinquanta fins als nostres dies. La mostra recompon no només la seva trajectòria plàstica, sinó que també ens apropa a espais íntims en què cada detall es correlaciona amb una vivència. És en aquest diàleg invisible on apareixen significats nous que il·luminen la manera d'entendre la pràctica artística de Tur Costa.

El projecte, de caràcter retrospectiu, es complementa amb documents personals, esbossos i correspondència, entre molts d'altres. Per una banda, es composa d'un conjunt de materials presents a les sales i, d'altra banda, d'una publicació que reuneix diversos texts que responen a dues naturaleses: escrits realitzats per persones que han mantingut amb l'artista relacions d'índole diversa i les memòries que l'artista va escriure el 2005, mitjançant les quals ens relata en primera persona la barbàrie de la Guerra Civil espanyola i el franquisme.

Resseguir les diferents etapes que caracteritzen el seu treball exigeix establir un paral·lelisme entre la manera en què podem escriure sobre el seu quefer i el registre mitjançant el qual s'escriu la història, que sap que cada detall és imprescindible.

Amb aquesta exposició, Es Baluard Museu continua la seva tasca de recuperació i estudi d'artistes clau en la historiografia balear i internacional, així com nodrint una de les seves funcions primordials: reescriure i resituar la trajectòria d'alguns artistes que no han tingut el reconeixement que mereixien. Tur Costa és un dels artistes que permeten teixir un univers comú, un relat que forma part de la nostra història col·lectiva.

El títol del projecte també és partícip d'aquesta voluntat i acceptació. «La llum del fragment» esdevé la metàfora del procés que caracteritza la labor de Tur Costa. Al llarg dels anys ha sabut anar despullant les teles i els papers d'allò superflu per quedar-se amb l'essencial. Una simplificació matèrica i conceptual que forada la composició amb solcs i esquerdes per crear nous espais en l'espai de la tela.

Rafael Tur Costa (Santa Eulària des Riu, Eivissa, 1927) viu i treballa a Eivissa. Estudià a l'Escola d'Arts i Oficis d'Eivissa, encara que es pot considerar un autodidacta. El 1955 coneix els integrants de la Hochschule Für Bildende Künste de Berlín, un grup d'estudiants alemanys de Belles Arts que arriba a l'illa i que el posa en contacte amb els plantejaments artístics de l'avantguarda europea. La seva inquietud el porta a freqüentar els cercles artístics de Madrid i Barcelona. El 1959 es forma a Eivissa el grup Ibiza 59, amb el qual Tur Costa manté una relació constant. A les seves primeres obres abstractes a la dècada dels seixanta s'hi observa una predominança de les tonalitats obscures, que progressivament i no obstant això, donaran pas al blanc, fruit de la seva tasca d'investigació al voltant del fet pictòric i de l'evolució del seu propi llenguatge.

Ha exposat la seva obra a tant a Europa com als Estats Units. Ho ha fet en galeries, centre d'art i museus entre els quals es troben el Museu d'Art Contemporani d'Eivissa (MACE) en diverses ocasions (1983, 1997) o el Casal Solleric de Palma (1997). La seva obra forma part de les col·leccions de l'Ajuntament de Palma, del Govern de les Illes Balears, del Museu d'Art Contemporani d'Eivissa, del Museo Internacional Salvador Allende de Santiago de Xile i de la National Gallery of Modern Art de Nova Delhi.

Coorganitzada amb:

GOIB CONSELLERIA PRESIDÈNCIA, CULTURA I IGUALTAT DELEGACIÓ PRESIDÈNCIA PER A LA CULTURA

Amb la col·laboració de:

institut ramon llull

FUNDACIÓ BALEARIA

2. TEXTOS

Introducció
Pilar Costa i Serra
Consellera de Presidència, Cultura i Igualtat del Govern de les Illes Balears

Rafael Tur Costa distingeix tres Eivisses en una: la turística, la cultural i la tradicional. Ell és la prova de la importància de les dues darreres. A aquestes deu el desenvolupament d'una passió marcada per la curiositat; per un interès autodidacte que ha anat alimentant de manera intuïtiva amb una fam sense prejudicis per aprendre i captar el que li interessava fins a conformar el seu propi llenguatge.

Com en tots els artistes, l'obra de Tur Costa està indissolublement unida no sols a les influències artístiques, sinó també a les vivències. El seu llibre Un al·lot eivissenc a la Guerra Civil evidencia els forts principis dels quals Rafael es va impregnar des de petit i la seva coherència per mantenir una memòria històrica viva i fer justícia. Íntegre i admirador de la gran artista que fou la seva dona, la ceramista Anneliese Witt, segurament no es pot entendre una obra sense l'altra, tenint en compte l'espai cultural expositiu que compartien a la seva casa original de Jesús, construïda per un altre gran artista, l'arquitecte Erwin Broner.

L'Eivissa tradicional a la qual es refereix Rafael va acollir i va il·luminar el gran moviment de pintura contemporània dels anys cinquanta gràcies a pintors estrangers que es van establir a l'illa, atrets per la singularitat verge d'un estil de vida assossegat i els preus baixos de les cases pageses. Els artistes van començar a crear; els galeristes, a mostrar els seus treballs amb projecció a grans capitals i Tur Costa va obtenir tot el que no podia aportar-li una formació acadèmica clàssica a l'Escola d'Arts i Oficis: estímuls, obertura i la consciència clara que el seu camí no era en la figuració, sinó en l'abstracció, que l'havia fascinat en la seva relació amb el grup de Berlín, els membres del Grupo Ibiza 59 i el marxant Carl van der Voort.

Rafael va començar pintant des de la foscor. Després va deixar que el color entràs en les seves creacions fins a aconseguir una depuració protagonitzada per la simplificació de línies, el collage i, sobretot, el blanc. Aquest blanc configura una producció extensa i remet a la llum d'Eivissa, la que va enamorar tots els que van arribar de fora. Ell, per sort, no ha hagut de viure sense aquesta llum, la duu, com ell mateix assegura, a l'ànima; l'ha vista durant gairebé un segle en les parets emblanquinades de les cases geomètriques d'Eivissa, en el reflex que genera l'acció del sol sobre aquestes cases.

Tur Costa és, sens dubte, com els collages de la seva obra, un artista de moltes capes. Per això, des de la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat del Govern de les Illes Balears consideràvem indispensable honrar la seva trajectòria amb aquesta exposició retrospectiva que presentam a Es Baluard Museu, després de la concessió, aquest 2020, de la Medalla d'Or de la Comunitat Autònoma.

El recorregut per la seva trajectòria ens ajudarà a aprofundir en una obra per a la qual, igual que amb la poesia, es requereix predisposició i sensibilitat. Tur Costa té les dues qualitats, i mereix tots els reconeixements com a primer artista abstracte format a les Illes Balears i testimoni de totes les Eivisses possibles.

La llum del fragment

Imma Prieto
Directora d'Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma

La manera mitjançant la qual apareixen els records respon a una lògica incomprensible. Petits llampecs que componen paisatges i vivències de la trajectòria d'una vida. Així, establim sense ordre aparent una línia que reconstrueix allò que, d'alguna manera, ens ha fet ser el que som. El projecte «Rafael Tur Costa. La llum del fragment» va a la recerca d'aquest recorregut. Una senda que desvela instants que ajuden a comprendre.

Per aquest motiu, el projecte expositiu està compost, d'una banda, d'un conjunt de materials presents a les sales i, d'altra banda, d'una publicació que reuneix diversos texts que responen a dues naturaleses: escrits realitzats per persones que han mantengut amb l'artista relacions d'índole diversa i les memòries que l'artista va escriure el 2005, mitjançant les quals ens relata en primera persona la barbàrie de la Guerra Civil espanyola i el franquisme.

L'exposició acull per primera vegada una selecció d'obres que comprèn des dels anys cinquanta fins als nostres dies. El projecte, de caràcter retrospectiu, es complementa amb documents personals, esbossos i correspondència, entre molts altres. El conjunt recompon no només la seva trajectòria plàstica, sinó que ens apropa a espais íntims en què cada detall es correlaciona amb una vivència. És en aquest diàleg invisible on apareixen significats nous que fan llum a la manera d'entendre la pràctica artística de Tur Costa. Resseguir les diferents etapes que caracteritzen el seu treball exigeix establir un paral·lelisme entre la manera en què podem escriure sobre el seu quefer i el registre mitjançant el qual s'escriu la història, que sap que cada detall és imprescindible.

Es Baluard Museu continua la seva tasca de recuperació i estudi d'artistes clau en la historiografia balear i internacional. Amb aquest projecte continuam nodrint una de les nostres funcions primordials: reescriure i resituar la trajectòria d'alguns artistes que no han tengut el reconeixement que mereixien. Rafael Tur Costa és un dels artistes que permeten teixir un univers comú, un relat que forma part de la història de tots.

El títol del projecte també és partícip d'aquesta voluntat i acceptació. «La llum del fragment» esdevé la metàfora del procés que caracteritza la labor de Tur Costa. Percebem de quina manera al llarg dels anys ha sabut anar despullant les teles i els papers d'allò superflu per quedar-se amb l'essencial. Una simplificació matèrica i conceptual que forada la composició amb solcs i esquerdes. Tur Costa crea nous espais en l'espai de la tela. Fragments que, embolcallats en el blanc que rememora la seva Eivissa natal, abracen les escletxes que han d'il·luminar-nos. El procés, com molt bé apreciam, respon a una voluntat única: voler esclarir significats. Les seves obres, en les quals gradualment el blanc ocupa la superfície de la composició, perfilen perfectament com s'ha duit a la pràctica una investigació que no s'acaba mai. Si als primers treballs el color i una certa abstracció vehiculen el gest expressiu, a poc a poc és la geometria la que marca espais i estructures.

Aturar-nos a pensar en les distintes etapes és adonar-se de com, de manera inconscient, l'artista ha fet un exercici processual que es correspon amb la manera mitjançant la qual els records donen sentit a una vida.

Ens atrevim a dir que hi ha un paral·lelisme metodològic gairebé exacte entre la seva plàstica i el funcionament de la memòria. Llampecs i fragments que il·luminen el buit de l'existència i ens apropen a un relat. De fet, no és casual parlar de com cada record guanya la batalla a l'oblit a partir de la creació de buits. Cada nova escletxa és un forat ple d'instants i significats. Apropar-nos a les seves teles és assistir a un acte de valentia envers la memòria. Reconèixer la immensitat d'una vida a partir de l'únic que recordam, hi pot haver una desorientació més gran que reconèixer que poc en reconeixem, d'allò viscut?

Al seu torn, hi ha constants en el seu treball que, potser, ens donen la clau que uneix la seva estètica pictòrica amb la seva escriptura biogràfica. Pensar en com a les parets blanques de les cases d'Eivissa hi quedaren gravades les desaparicions i assassinats que executà l'exèrcit franquista i com les seves superfícies blanques assenyalen aquest silenci que espera el fragment del record. La llum insular s'erigeix així en un mecanisme de lluita i resistència. Amb cada composició, Tur Costa respon al buit de la seva memòria, que és de tots. És per això que «La llum del fragment» és el gest que ens parla a través de la història individual i col·lectiva.

La línia del temps, la línia de les coses
Pilar Rubí

Una línia del temps permetria veure en un sol segment l'evolució de la trajectòria artística de Tur Costa, que, des de finals dels anys cinquanta del segle XX fins a l'obra última i recent de 2016, ha anat cap a la simplificació gairebé absoluta en el seu llenguatge formal. L'exposició a Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma és una antològica amb caràcter retrospectiu que revisa tota una trajectòria dedicada a l'art. De fet, des que el 1997, ara fa ja vint-i-tres anys, se li dedicà una important mostra al Casal Solleric de Palma, i tot i havent exposat en centres d'art i galeries en els darrers anys, no s'havia tornat a revisar la seva obra amb aquesta intenció. Sempre sota una dominant no-figurativa que mai no ha abandonat en la seva pràctica pictòrica, abasta des de l'abstracció lírica fins a la geomètrica: el color s'anirà reduint fins al blanc, el traç esdevindrà línia, la superposició donarà pas a l'esquema, l'escriptura a la construcció.

Tot i desenvolupar el seu vocabulari i una veu personal en la pintura, transita els supòsits de l'informalisme. Connecta amb les investigacions que fan altres artistes europeus del grup: en un primer moment, amb el *tachisme* diluït i acolorit de Wols, que, en els anys seixanta, Tur concentra en el gest, en el signe i en el color; connecta també amb la matèria i els grafismes de Tàpies. En la dècada posterior, introdueix el contrapunt del color plata que Anna-Eva Bergman utilitza per donar ritme a les seves síntesis de la natura. També en aquella època inicia un procés en què forma i espai són predominants per sobre de la tendència sígnica i cromàtica. La tela que Burri cus amb fil, més endavant Tur la unirà amb unes tires petites. La superposició de capes a la manera de *collage* de papers i teles, els uns sobre els altres, sembla que pressionen el color i el sepulten sota el blanc per sempre, i construeixen l'espai que delimita la superfície pictòrica. El pintor treballa minuciosament cada parcel·la del quadre. Hi cerca imbricacions i contrastos, qualitats texturals; de vegades, fractures, talls i incisions en el blanc. El blanc és la paret irregular, el mur gruixat de l'arquitectura rural eivissenca que, a pesar dels cruis, tot ho amaga, tot ho conserva. En un procés invers, gairebé un *décollage*, Tur Costa ens deixa guaitar a través del que podrien ser finestres semiobertes per entreveure-hi el color entre les escletxes, descobrir el que hi ha rere l'acromatisme de la calç. Blanc és també el reflex de la llum sobre els cubs, sobre els mòduls que integren l'habitatge tradicional de l'illa i que cridaren l'atenció del Moviment Modern, de Hausmann, primer, i de Sert, després, quan

passaren per l'illa. D'altres, com Broner, hi romandrien. La llum i el blanc destil·len en Rafael Tur Costa una mena d'informalisme mediterrani que, com un fil invisible, uneix cada una de les obres que conformen el seu corpus pictòric.

La llum d'Eivissa esdevé definitiva en la configuració de la seva obra. Qui ha estat a l'illa, s'hi ha sentit travessat. El creador s'hi refereix a l'entrevista de Guillem Frontera en aquesta mateixa publicació: «El més important per mi és la llum d'Eivissa, és una llum que no es veu en molts indrets. La duc dins l'ànima. Em mou aquesta llum. Si mires tota la meva trajectòria pictòrica, es podria dir que és una poètica amb les arrels a la llum de l'illa. El reflex a les parets blanques de les cases pageses il·luminades per aquesta llum magnífica i tantes coses associades a la lluminositat del blanc».

Pioner en els camins de l'abstracció, essencial i mínim, l'artista sintetitza tot el que és i representa Eivissa: una capa sobre una altra, i una altra més, sobrepassades per la llum blanca de l'illa, que tot ho banya, que tenyeix, que tot ho pot. Una sobreescriptura que passa una vegada i una altra pels mateixos llocs comuns però que, com un palimpsest contemporani, troba cada vegada una nova significació amb la qual obrir-se al món.

Un poema[1] que, el 1992, li dedicà Vicente Valero al pintor, qui el conserva mecanografiat i signat, llança una disjuntiva sobre la seva obra, hi albira una constant: «¿Qué vemos más aquí: lo que se ve o lo que no se ve?». Què veim més, l'exterior o l'interior de la pintura? És més evident la paret que la finestra que allotja? La cortina que l'interior que vela? La pell que la ferida? El present que el passat? La clau per desxifrar-ho la té el creador, però també tots i totes nosaltres, espectadors d'una obra oberta que Tur Costa ens convida a completar amb un ressò que es pot sentir més enllà del context balear; de fet, una pintura seva forma part d'una iniciativa que va començar cap al 1975, el Museo Internacional de la Resistencia Salvador Allende, que es vinculà al Museo de la Solidaridad a Xile, un projecte iniciat pel president Allende per manifestar el suport al govern de la Unidad Popular, al qual grans noms de l'art

[1] Valero, Vicente. *Teoría solar*. Madrid: Visor, 1992.

(pintura) // Lo que se ve: blanco roto, blanco de texturas insulares, blanco rugoso y blanco geométrico. Blanco abierto por el pecho una tarde de octubre. Blanco sobre blanco: música. Más blanco. // Lo que no se ve: las manos de la noche (inmensamente viejas). El mar en equilibrio: rojo, negro, verde. Los últimos caminos salpicados por la luz y el olor de las raíces desechadas. // ¿Qué vemos más aquí: lo que se ve o lo que no se ve?

contemporani del moment s'hi volgueren sumar amb les seves donacions. El cop d'estat va tancar el museu i la col·lecció no va ser rescatada fins al 1990. Enguany, el 2020, el MSSA s'ha fet present en clau de gènere a la 11 Biennal de Berlín, on ha estat reivindicat com a proposta revolucionària encara vigent, que uneix art i política.

La línia del temps és infinita, incorpora i comprèn seqüències entre els esdeveniments, els ordena cronològicament. La línia de les coses és paral·lela, acumula, superposa, sense un ordre establert simultanieja tot allò que ens passa. És la que recorr i enllaça la biografia i l'obra de Tur Costa, la línia que traça la pròpia vida.

Un esquinçament poc espectacular però profund
Yves Michaud

No som dels que fan de l'art un assumpte ètic. L'exhibició de l'ètica és, sovint, una pantalla hipòcrita darrere la qual s'oculta el *business as usual*, o bé és el refugi d'un conformisme benpensant.

I, no obstant això, vull començar fent referència a la probitat de Rafael Tur Costa, perquè ha tengut efectes directes sobre la seva pintura, encara que, paradoxalment, la seva obra no trasllada cap lliçó ni cap missatge.

Tur Costa ha passat gran part de la seva vida regentant una botiga de teixits a Eivissa. Pintava abans de treballar, després de treballar, també durant els períodes de poca activitat en una illa que viu sobretot del turisme estival. No pintava com a aficionat, no pintava «a estones perdudes», però així aconseguia eludir tant el productivisme que reclama el mercat com les complicacions, sovint ridícules o desmoralitzadores, del «món de l'art».

Això explica per què no ha rebut fora de l'illa el reconeixement que mereixia, tot i que afortunadament comença a estendre's, però no és el que ell cercava.

D'altra banda, en canvi, l'avantatge és que al llarg dels més de seixanta anys d'activitat, gairebé setanta, ha pogut realitzar una obra que és extensa però no desmesurada, una obra íntegra i coherent, sense els compromisos inevitables destinats a seduir el mercat, a alimentar-lo, a respondre als seus alts i baixos, a promocionar-se. Tur Costa sempre ha fet els quadres que honestament havia de fer segons els dictàmens de la seva consciència.

Freqüentar el reduït però cordial cercle artístic local o els artistes que venien cada temporada no va fer tampoc que prengués part en «la lògica de la fira de les vanitats», a la qual fa referència Sir Ernst Gombrich, en què els artistes es repten a cop de desafiaments, tot i que amistosos. No hi ha res de competitiu ni d'excessiu en Tur Costa! Únicament la lògica d'un treball. És per això que parl de probitat.

Em referiré ara a aquest treball i em centraré en els aspectes que més em criden l'atenció.

Passaré ràpidament pels seus inicis.

No era una tasca senzilla convertir-se en un artista contemporani en una illa que només començà a obrir-se internacionalment fa una trentena d'anys.

Tur Costa va néixer el 1927. Era un nin durant la Guerra Civil i ha fet referència a les profundes ferides d'aquesta època en un relat distanciat però punyent que es publicà el 2007, *Un al·lot eivissenc a la Guerra Civil*.

Els anys de la postguerra varen ser terribles. Es prolongaren fins a finals dels anys cinquanta. La Guerra Civil havia causat dols, traumes, odis entre els veïnats i, fins i tot, al si de les famílies, retraïment i misèria, tot plegat agreujat pel bloqueig de les comunicacions durant la Segona Guerra Mundial, que dificultà l'emigració dels més pobres. Eivissa fou durant més de deu anys una illa tancada on la gent es moria de fam en un marc encantador. Al relat, Tur Costa parla de les dues coses que acompanyaren la seva adolescència: el fred i la fam.

Només al final d'aquest llarg confinament que marcà la seva adolescència Tur Costa pogué descobrir l'art anomenat contemporani, quan va conèixer artistes que venien de la Península o de països europeus, atrets pel paisatge, pel sol… i pel baix cost de la vida.

A mitjan dècada dels anys cinquanta, Tur Costa va conèixer la que el 1960 es convertí en la seva dona, Anneliese Witt, qui, després de diplomar-se, havia anat a Eivissa de viatge d'estudis amb els companys de l'Escola de Belles Arts de Berlín i amb un dels seus professors, Curt Lahs. Aquests anys, Tur Costa feu amistat amb un grup d'artistes, la gran majoria alemanys, i formà part del Grupo Ibiza 59 juntament amb Erwin Broner, Hans Laabs, Katja Meirowsky, Bob Munford, Egon Neubauer, Antonio Ruiz, Bertil Sjöberg i Heinz Trökes.

La paradoxa de l'època és que a causa de l'aïllament i l'abandó de què era objecte, Eivissa es trobava una mica al marge de la dictadura franquista, també gràcies a la clientela de la *jet-set* franquista (la família Bordiu-Franco) o internacional que començava a freqüentar l'illa, com avui en dia els prínceps dels estats del golf Pèrsic, que hi acudeixen per gaudir dels plaers prohibits en altres latituds…

A principis dels anys seixanta, Tur Costa és un artista hàbil i elegant que ràpidament es fa seves les experiències abstractes de l'època, amb influències evidents de Kandinsky i, sobretot, de Klee. Però és al començament dels anys setanta quan comença a ser ell mateix i a mostrar la seva absoluta originalitat.

Aquesta originalitat requereix una aproximació «en buit» o en negatiu a partir d'allò que desmarca Tur Costa d'altres obres comparables de la mateixa època.

Efectivament, la seva pintura, abstracta, la major part de les vegades blanca, amb algunes marques de color que aporten elements adherits, és singular.

Primera singularitat i que val la pena assenyalar atesa la situació geogràfica i el que suggereix, Tur Costa ha estat sempre impermeable als tòpics de la pintura catalana: ni quitrà, ni arenes, ni grans signes expressionistes, ni aplicació d'objectes, ni colors terrosos, ni escriptura, ni grafits. Res de l'arsenal català tan ben explotat i popularitzat per Tàpies i que s'ha convertit en un tòpic entre els seus seguidors. Les pintures de Tur Costa, sempre planes, no són matèriques, encara que gairebé sempre inclouen elements enganxats. Són, sobretot, teles blanques i lluminoses, sense signes ni significació simbòlica.

En aquest sentit, i sense ser figuratives, tenen alguna cosa a veure amb les parets de les cases eivissenques, tant les cases humils del camp com les de la ciutat: aquestes parets emblanquinades, desiguals i rugoses, que atreuen la llum, que són d'un blanc resplendent i enlluernador en ple migdia i que de cop es tornen grises quan el sol gira o fas la volta a l'edifici. És cert que Eivissa no és catalana i que fins i tot la seva llengua no és el català pur. Es confirma, en canvi, que són les primeres experiències perceptives, les de la infantesa, les que marquen profundament els artistes en l'elecció dels colors, i en Tur Costa els modes de percepció sens dubte es construïren en aquests murs de l'arquitectura popular «sense arquitecte».

Segona constatació: l'art modern que Tur Costa va descobrir amb els artistes alemanys, sovint amb una sòlida formació artística rebuda a les escoles d'art, l'apropà més a Kandinsky i, sobretot, a Paul Klee, especialment pel que fa als seus dibuixos de finals dels anys seixanta, més que a la geometria i, encara menys, a l'art cinètic, amb tanta influència durant els anys cinquanta i seixanta.

L'abstracció de Tur Costa no és mai geomètrica. Les construccions dels seus quadres són rigoroses i sòbries, i l'artista s'ha anat apropant al llarg dels anys a una senzillesa que cada vegada s'ha fet més palesa. Especialment, les seves línies geomètriques són tremoloses, carregades d'emoció, tímides, d'una timidesa que m'atreviria a qualificar d'amistosa perquè rebutja tot allò que podria ser peremptori. Els retalls que apareixen sobre les teles i que «fan forma» sovint són *collages* de cartó o de pasta de paper, col·locats amb precisió i seguretat, però sense càlcul. El pintor no mostra cap vacil·lació però no imposa un ordre calculat.

Així doncs, a pesar de l'escassesa d'efectes, en el seu cas tampoc no es pot parlar de minimalisme. Hi manca la intenció teòrica explícita de no significar res i de tancar l'objecte en si mateix. L'autèntic minimalisme té alguna cosa de puritat. I no hi ha res d'això en Tur Costa: la seva senzillesa no és puritanisme. Si, per contra, haguéssim d'assenyalar un parentiu, seria amb un altre fals minimalista, Robert Ryman, les pintures blanques del qual, quan les contemples directament i no en forma d'imatges perfectament planes a Internet o en algun catàleg, són tremoloses i tímides.

Això em porta ara a afirmar, en positiu, la meva admiració per aquesta pintura aplicada, meditativa, subtil, cada vegada més depurada i senzilla, que ha conquistat progressivament formats més grans però mai no desmesurats, i que invoca mirades també atentes i aplicades.

Al llarg dels anys aquesta pintura ha esdevingut cada vegada menys formal, en el sentit de ser una simple qüestió de formes abstractes. Especialment des dels anys dos mil, les teles de Tur Costa mostren quelcom distint a una forma pictòrica obtinguda mitjançant un elegant *collage* d'elements. Els seus quadres tenen una gran intensitat emocional, gairebé tots presenten una mena de fissura que és difícil d'anomenar però que es deixa sentir amb força a pesar de la seva discreció.

Dic difícil d'anomenar. La paraula ferida no encaixa: és massa mèdica i massa carnal. La paraula hiància, que agradava a molts filòsofs dels anys setanta i vuitanta, és en excés grandiloqüent i, fins i tot, grossera. Parlar de fissura és massa abstracte. Cal intentar dir-ho d'una altra manera. La tela o el dibuix mostren un esquinçament poc espectacular però profund, insistent i constant. Tur Costa aconsegueix aquest efecte adherint sobre la tela, a la vegada ja carregada d'unes primeres marques discretes, unes làmines de cartó o de contraxapat de molt poc espessor que deixen entreveure a les juntes un poc de color, que pot ser groc, negre, vermell, segons els casos. A través d'aquest esquinçament, que es tradueix en una mena d'esquerda material del quadre, sorgeix i irromp un altre món. Potser és el dol, potser és el sol, potser és sang, en tot cas no és gens tranquil i únicament pictòric.

El relat al qual he fet referència més amunt, en què Tur Costa conta la seva infantesa durant la Guerra Civil, explica el drama de l'assassinat del seu pare i del seu padrí. El padrí fou assassinat a causa del seu compromís sindical i d'esquerres. El seu pare, que era funcionari municipal, fou assassinat gairebé al mateix temps per mafiosos falangistes de qui no volgué acceptar pactes de

corrupció. La mort violenta de familiars molt propers va irrompre per sempre més en la vida del nin.

Amb tot, la força de Tur Costa és no cedir mai a l'autobiografia, bloquejar qualsevol efusió subjectiva i sublimar, portar a l'expressió pictòrica aquesta emoció que no desapareix.

Entre la forma i l'experiència subjectiva, Tur Costa hi troba un equilibri a la vegada fràgil, distanciat i intens.

La seva pintura té la coherència d'una obra important.

Cançó de vesprada
Elena Ruiz

«El blanc record de la infantesa hi sura,
i ha de fer bo, aquest sol, als ossos vells».

Terra natal, Marià Villangómez

Examinar les circumstàncies que envoltaren Rafael Tur Costa (Santa Eulària del Riu, Eivissa, 1927) a l'inici de la seva carrera, a mitjans del segle passat, es fa necessari per saber què el portà a emprendre amb tanta determinació la seva vocació de pintor i el seu compromís amb algunes posicions d'avantguarda. Tal vegada avui, en aquests temps crepusculars, es pugui, a més, arribar a comprendre millor la seva obra, que sona com una cançó d'horabaixa, afectada d'una malenconia creadora que no claudica. Al poema «Cançó de vesprada» de Marià Villangómez, un vers diu: «Voler l'impossible ens cal // i no que mori el desig».

Si alguna cosa predominà en la seva actitud des dels inicis fou la manca de dogmatisme i una enorme curiositat i capacitat d'absorció. Aquesta actitud li va permetre desenvolupar un estil propi, sustentat, d'una banda, en la seva veu interior i, de l'altra, en l'adscripció a determinats corrents artístics.

Fa la sensació que el Tur Costa de joventut no es vol perdre res de tot el que l'estimula a nivell artístic, tant en l'àmbit nacional com en l'internacional, i per això, entre altres coses, quan miram el corpus tan vast de la seva obra —perquè molt llarga és la seva vida activa—, hi trobam un enorme prisma facetat en què s'encadenen moments i etapes d'una intensa vitalitat creativa en què es perceben els influxos dominants, els ecos, les ressonàncies, els canvis d'estil i, allò més important, el que feu amb tot plegat.

D'altra banda, una sensibilitat permeable i intuïtiva a tota condició poètica continguda en l'ambient de proximitat el porta a extreure, a decantar i a sintetitzar les essències transcendides del paisatge de l'illa, la seva arquitectura vernacle, la seva mar i la seva llum. El pas inicial per l'Escola d'Arts i Oficis d'Eivissa és, vistes així les coses, anecdòtic, si es compara amb el pes de les altres experiències no acadèmiques que arribaren a la seva vida. Si autodidacta és aquella persona que es va construint a si mateixa al marge de tot ensenyament reglat, Tur Costa ha estat un autodidacte.

Sempre s'ha esmentat la seva trobada amb el grup d'estudiants procedents de l'Escola de Belles Arts de Berlín (Hochschule für bildende Künste) acompanyats pel professor Curt Lahs, que el 1955 visitaren Eivissa. Segons la meva opinió, la importància de la seva transcendència no va raure només en el fet que, entre l'alumnat, Tur Costa hi conegués la dona que després va ser la seva esposa i la mare dels seus fills, la jove Anneliese Witt, sinó també perquè fou la seva epifania com a artista. Podríem dir que, aquell any, d'una manera atzarosa, es trobà amb el seu destí.

Anneliese Witt, pedagoga de l'art i ceramista, l'acompanyà fidelment i visqué a Eivissa fins que morí, el 15 de maig de 2018. Val la pena aturar-se en el bagatge cultural de Witt, sobretot perquè, sens dubte, influí molt en el Tur Costa inicial. La seva formació artística, com a alumna de la HFBK, modelada pel professor Curt Lahs (que tengué la «mala» fortuna de ser qualificat «artista degenerat» el 1933 pels nazis, però també pel règim comunista de la RDA el 1949), s'enforma amb les influències d'un floriment tardà de l'expressionisme, defensat també pel pintor Karl Hofer, director de l'Escola a partir del 1945.

Hofer havia aconseguit atreure dos artistes que eren un clar exponent d'aquesta avantguarda i que provenien de la desapareguda República de Weimar: Max Pechstein i Karl Schmidt-Rottluff. Però, a més, una emocional i agra polèmica entre els partidaris del realisme i de l'abstracció marcà tant la vida artística de l'Escola que Hofer dimití del seu càrrec el 1955 i morí poc temps després. I si esment aquest fet a propòsit és perquè es convertí en «batalla» el que mai no ho havia d'haver estat. Com a conseqüència immediata, s'adoptaren posicions radicals i bel·ligerants tant en un bàndol com en l'altre, amb la qual cosa aquesta confrontació es va estendre en el món de l'art durant un temps massa llarg, fins ben entrat el segle XX, per no parlar del XXI.

Aquells que veren l'abstracció com a sinònim d'avantguarda, únicament i exclusiva, no s'adonaren de fins a quin punt permeteren que la seva transcendència es buidàs de contingut i deixaren que es desvirtuàs i es convertís en una pura formalitat. D'altra banda, els «negacionistes» de l'esperit que encoratjà l'abstracció, en no reconèixer la necessitat d'independitzar la pintura de qualsevol altre assumpte que no fossin els seus postulats, com havia explicat molt bé Kandinsky al llibre *De l'espiritual en l'art*, publicat el 1912, es convertiren en estrictes defensors de la supremacia del realisme, que s'assimilà a allò conservador i caduc o a allò oficial; per això mateix, també fou atacat des de posicions al marge.

Tot plegat motivà que molts de joves estudiants duguessin el tema al terreny ideològic i polític.A Hofer el succeí en la direcció de l'Escola l'arquitecte Karl Otto, seguidor dels principis de la Bauhaus, que garantí que un altre corrent contribuís a la formació dels estudiants.

No és aventurat pensar que Anneliese, que ho havia viscut tot en primera persona, ho transmetés d'alguna manera a Rafael, qui, d'altra banda, estava ja aquells anys en contacte amb l'activa vida artística de l'illa, encapçalada pel funcionament programàtic del Grupo Ibiza 59, al capdavant del qual, un molt prolífic Erwin Broner destacava pel seu lideratge i practicava l'abstracció lírica.

Com si no es pot explicar que Tur Costa fes els seus primers passos en una abstracció total, sense reminiscències de la tradició figurativa, clarament inclosa, aquesta darrera, com a disciplina a l'Escola d'Arts i Oficis d'Eivissa i cultivada per no pocs pintors de l'entorn insular que en aquests moments ostentaven un pes social considerable.

Només una actitud entusiasta com la seva —es declarava admirador de Miró o Paul Klee, per exemple—, podria explicar que adoptàs com a referències d'estil allò que també defensava Anneliese i que coincidia amb la posició militant dels components del Grupo Ibiza 59. Crec que Anneliese Witt assumí amb naturalitat aquest paper de relatora i que Tur Costa va fer seu tot aquest bagatge.

Els components del Grupo Ibiza 59 eren pràcticament de la mateixa generació que Tur Costa; havien nascut, tret de Broner, durant les dues primeres dècades del segle XX. Tots havien arribat de fora de l'illa, l'havien convertida en la seva «pàtria» i havien importat els corrents internacionals d'avantguarda. Les seves idees sobre l'art deixaven ben clara la preeminència de l'abstracció, encara que en la liberalitat de la seva actitud no excloguessin altres formes d'expressió, sempre que fossin «modernes»; inclosa la figuració.

Creien en la necessitat de superació de les tradicions caduques, acadèmiques i oficialistes, admiraven els llenguatges renovats: el surrealisme, el moviment dadà i el neoplasticisme, per exemple. Reconeixien l'enorme valor de Walter Gropius i del racionalisme, i confiaven en el paper regeneracionista dels artistes en l'estructura social. Fruit de tot això, posen en marxa la galeria El Corsario i un programa d'exposicions pròpies i d'artistes convidats que desperta l'interès de la ciutadania, dels intel·lectuals i de la crítica, dins i fora dels límits insulars.

El Grupo Ibiza 59 tractà d'assumir una enorme responsabilitat: la d'harmonitzar una illa entotsolada, posseïdora d'una cultura ancestral, amb l'avantguarda artística importada. Crec que fou una manera de sumar valors, humanisme i civilització a una època de postguerra, en un lloc concret que s'albirava poèticament com un paradís. La dosi d'utopia de tal «aventura» era evident. El cert és que quan Tur Costa fa les primeres exposicions al començament dels anys seixanta i es presenta en la vida pública local com a artista, ja deixa veure clarament que allò que defensa el Grupo Ibiza 59 és també la seva causa.

Una pintura de 1959, que pertany a la col·lecció del MACE, permet veure el seu programa plàstic en aquest moment i les sintonies amb obres de diversos artistes del grup. No té títol, de la qual cosa es desprèn de quina manera el vol desvincular de qualsevol referència objectual o visual, i atorgar, en canvi, la màxima autonomia semàntica al color i a la forma. No és una obra tan espontània com sembla, sinó que té una mena de ritme compositiu calculat, com si volgués anar ponderant la base de la seva harmonia estructural i cromàtica lentament, reflexivament, tal vegada per inseguretat o per manca de total convenciment. Es podria dir que és una pintura que declara intencions però que encara no ha trobat la maduresa, i ni tan sols el color, molt obscur, és un tret de la seva identitat.

Quan començaren els anys seixanta, Tur Costa agafà una direcció clara, deixa enrere el que conté aquesta obra i adopta allò gestual, dinamitza allò dibuixístic, descobreix els valors del blanc i els colors lluminosos i vibrants. Realitza pintures obertes i summament celebratòries, rítmiques i palpitants. Apareixen les cal·ligrafies espontànies: línies corbes, ones, arabescs sinuosos i impulsats, i encadenaments de formes elementals envolupants. Tur Costa es fa recognoscible. Assoleix una veu pròpia. I a les programacions de les galeries eivissenques Ivan Spence i Carl van der Voort —referents de la modernitat— hi comença a ser habitual.

L'embranzida i la projecció de Tur Costa fora de l'illa es percep de seguida. El 1965 exposa, per exemple, a la galeria Juana Mordó (Madrid) i a René Metras (Barcelona), i crida l'atenció de la flor i nata de la crítica espanyola. Basta veure l'antologia de textos publicats al catàleg de l'exposició realitzada al MACE, al Casal Solleric i a Sa Nostra el 1997, firmats per Cirici Pellicer, Maria Lluïsa Borràs, Corredor-Matheos, Antoni Marí, Fernández Molina, Moreno Galván o Daniel Giralt-Miracle.

Són textos predominantment dels anys setanta, una dècada d'esplendor i seguretat que Tur Costa inaugura amb un viatge estilístic que s'allunya de l'abstracció lírica per desembocar en una revolució a favor del reduccionisme expressiu i la geometria. La presa de consciència de les possibilitats d'alteració de la superfície, que pressiona en relleus i protuberàncies, el color plata, els papers esquinçats adherits en capes i el *collage* donen pas a una racionalització dels recursos plàstics i decideix amagar i minimitzar els camps cromàtics. Es manté el blanc, però entès com a matèria, abandona les línies corbes a favor de les rectes; secants i tangents, que compositivament fan referència al constructiu-racional i emocionalment suposen un refredament respecte a les obres sensuals i càlides dels anys seixanta.

Aquest trànsit o evolució d'estil es percep molt bé en els dibuixos (una selecció dels quals es va poder veure exposada al MACE el 2013). Els dels anys seixanta tenen vincles de parentiu formal amb l'automatisme i la improvisació psíquica d'arrel surrealista i amb les composicions cal·ligràfiques i al·lucinades de Wols (com bé assenyala Cirici Pellicer el 1973). En canvi, els dels setanta contenen un calculat control de les línies, de l'ordre i de l'espai. És com si Tur Costa hagués volgut sistematitzar aplicant principis continguts en el minimalisme o en el moviment neoreduccionista de Supports-Surfaces.

A les obres de la dècada dels vuitanta i en endavant, un Tur Costa plenament madur sintetitza i conjumina les conquestes de les dècades anteriors sense renunciar a res, compon amb tots els elements al seu abast i permet que allò contradictori es fusioni en harmonia. Descobreix el factor ombra, s'arrisca amb el pla mitjançant relleus pronunciats, un poc a la manera utilitzada per Lucio Fontana, esquinça superfícies, superposa papers sobre la superfície i estableix estrats de nivells. I aprofita tots els seus elements d'estil, es renova o es revisita: les textures mòrbides d'antany, les esquerdes, els esquinçaments, la pintura vessada, les solapes, les ruptures i la cal·ligrafia. Tur Costa arriba lluny en l'experimentació, sent que ha de defensar l'autonomia del seu art, o la necessitat d'arribar a l'essencial eliminant el superflu. Sap que la fidelitat a si mateix és irrenunciable.

El gener de 2019, en entrevistar-lo amb motiu de l'exposició homenatge pòstum que la poeta Eva Tur dedicà a la ceràmica d'Anneliese Witt, no em sorprengué que em digués, entre altres coses: «tots els artistes rebem influències, però cal aconseguir fer la teva pròpia obra […] la idea d'art d'Anneliese i la meva és la mateixa. Sempre hem creat d'acord amb la nostra sensibilitat […] Feia la ceràmica per a ella […] Volia ser ella mateixa. Com jo volia ser jo en la meva pintura».

LLISTAT D'OBRES

Sense títol
1959
Oli damunt tela
54x73 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1959
Oli damunt tela
60x73 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1959
Tècnica mixta damunt tela
54x73,3 cm
Col·lecció Museu d'Art Contemporani d'Eivissa

Sense títol
1961
Aquarel·la damunt paper
40x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1965
Oli damunt tela
55x46 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1965
Tècnica mixta damunt paper
23,5x15,9 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1965
Tècnica mixta damunt paper
24,7x15,5 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1965
Tècnica mixta damunt paper
24,6x15,9 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
31x24,4 cm
Col·lecció Cati Verdera

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
24,6x15,6 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
31,1x24,1 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
31x24,4 cm
Col·lecció Cati Verdera

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
33x41 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1966
Tècnica mixta damunt paper
33x41 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1967
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Cati Verdera

Sense títol
1967
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Cati Verdera

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Cati Verdera

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt tela
130x70 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt tela
130x70 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt tela
129,5x97,2 cm
Col·lecció Museu d'Art Contemporani d'Eivissa

Sense títol
1968
Aquarel·la i llapis damunt paper
33x41 cm
Col·lecció Família Torres Riera

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
33x41 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1968
Tècnica mixta damunt paper
41x33 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1970
Collage i tècnica mixta damunt tela
196x113 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1971
Collage i tècnica mixta damunt tela
36x36 cm
Col·lecció particular

Sense títol
1972
Collage i tècnica mixta damunt tela
100x80 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1972
Collage i tècnica mixta damunt tela
200x150 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1973
Tècnica mixta damunt tela
80x80 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1973
Tècnica mixta damunt tela
80x80 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1973
Collage i tècnica mixta damunt paper
52x67 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1974
Tècnica mixta damunt tela
150x150 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1974
Tècnica mixta damunt tela
150x150 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1975
Collage i tècnica mixta damunt taula
122x92 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1975
Collage i tècnica mixta damunt tela
195x145 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1975
Collage i tècnica mixta damunt tela
80x80 cm
Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma, dipòsit Col·lecció Serra

Sense títol
1976
Collage i llapis damunt paper
65x50 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1976
Collage i llapis damunt paper
65x50 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1976
Collage i llapis damunt paper
65x50 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1976
Collage i llapis damunt tela
130x260 cm (díptic)
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1977
Collage i llapis damunt tela
46x55 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1977
Collage i llapis damunt tela
46x55 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1977
Collage i llapis damunt tela
79x79 cm
Col·lecció Joana Maria Ferrer Tur

Sense títol
1979
Collage i tècnica mixta damunt tela
100x50 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1980
Collage i tècnica mixta damunt tela
23,5x23,5 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1980
Collage i tècnica mixta damunt tela
24x24 cm
Col·lecció Marc Tur Torres

Sense títol
1981
Collage i tècnica mixta damunt tela
100x73 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1981
Collage i tècnica mixta damunt tela
55x38 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1982
Collage i tècnica mixta damunt tela
80x80 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1983
Collage i tècnica mixta damunt paper
70,5x50,5 cm
Col·lecció Joana Maria Ferrer Tur

Sense títol
1983
Collage i tècnica mixta damunt paper
71x51 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1983
Collage i tècnica mixta damunt tela
220x130 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1984
Collage i tècnica mixta damunt tela
122x122 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1985
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x97 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1985
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x97 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Família Torres Riera

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Família Torres Riera

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Família Torres Riera

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Família Torres Riera

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Família Torres Riera

Sense títol
1986
Collage i tècnica mixta damunt tela
20x20 cm
Col·lecció Família Torres Riera

Sense títol
1987
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x97 cm
Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma,
dipòsit col·lecció Govern de les Illes Balears

Sense títol
1988
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x97 cm
Col·lecció Consell Insular de Formentera

Sense títol
1988
Collage i tècnica mixta damunt tela
162x130 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1994
Collage i tècnica mixta damunt tela
60x60 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1997
Collage i tècnica mixta damunt tela
60x60 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1997
Collage i tècnica mixta damunt tela
61x61cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
1999
Collage i tècnica mixta damunt tela
81x65 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2000
Collage i tècnica mixta damunt tela
162x262 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2001
Collage i tècnica mixta damunt taula
114x27 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2001
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x97 cm
Col·lecció Yves Michaud

Sense títol
2001
Collage i tècnica mixta damunt tela
73x60 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2001
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x97 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2002
Collage i tècnica mixta damunt tela
80x65 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2003
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x74 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2003
Collage i tècnica mixta damunt tela i taula
100x30 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2003
Collage i tècnica mixta damunt tela
100x81 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2004
Collage i tècnica mixta damunt tela
214x101 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2005
Collage i tècnica mixta damunt tela
214x101 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2009
Collage i tècnica mixta damunt tela
73x100 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2009
Collage i tècnica mixta damunt tela
120x120 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2009
Collage i tècnica mixta damunt tela
100x100 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2010
Collage i tècnica mixta damunt tela
120x120 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2011
Collage i tècnica mixta damunt tela
73x145 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Sense títol
2011
Collage i tècnica mixta damunt tela
130x162 cm
Col·lecció Estudi Tur Costa

Documentació

Catàlegs, invitacions i cartells d'exposicions
Dècada de1960 - 1980
Tècniques diverses
Mides diverses
Col·lecció Estudi Tur Costa

Quaderns, esbossos i obra damunt paper
1967 - 1977
Tècniques diverses
Mides diverses
Col·lecció Estudi Tur Costa

Collage, correspondència personal amb Vicente Valero, Rafael Alberti i Marià Villangómez i articles de premsa
1978-1992
Tècniques diverses
Mides diverses
Col·lecció Estudi Tur Costa

4. CRÈDITS IMATGES

Rafael Tur Costa, *Sense títol*, 2010. Collage i tècnica mixta damunt tela, 120x120 cm. Col.lecció Estudi Tur Costa. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: David Bonet

Rafael Tur Costa, *Sense títol,* 1959. Tècnica mixta damunt tela, 54 x 73,3 cm. Col·lecció Museu d'Art Contemporani d'Eivissa. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: Cortesia Museu d'Art Contemporani d'Eivissa/Vicent Marí

Rafael Tur Costa, *Sense títol*, 1972. Collage i técnica mixta damunt tela, 200 x 150 cm. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: David Bonet

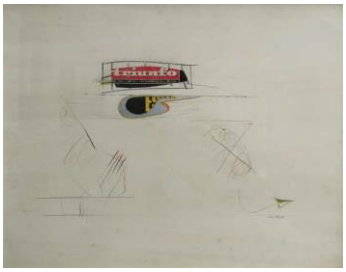

Rafael Tur Costa, *Sense títol*. 1973. Collage i tècnica mixta damunt paper, 52 x 67 cm, Col.lecció Estudi Tur Costa. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: Xavier Duran

Rafael Tur Costa*, Sense títol,* 1975. Collage i tècnica mixta damunt tela, 80 x 80 cm. Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma, dipòsit Col·lecció Serra. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: Joan-Ramon Bonet

Rafael Tur Costa, *Sense títol,* 1986. Collage i tècnica mixta damunt tela 20 x 20 cm. Col.lecció Estudi Tur Costa. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: Jordi Sarrà

Rafael Tur Costa*, Sense títol,* 1987. Collage i técnica mixta damunt tela, 130 x 97 cm.
Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma, dipòsit col·lecció Govern de les Illes Balears.
© de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: David Bonet

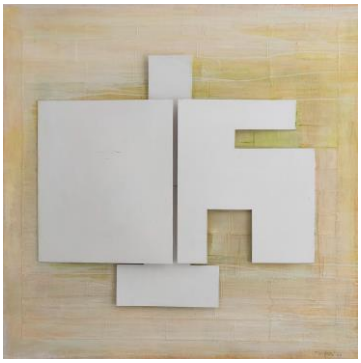

Rafael Tur Costa, *Sense títol*, 2009. Collage i técnica mixta damunt tela, 120 x 120 cm.
© de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografia: David Bonet

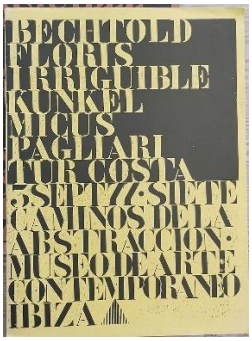

Catàleg de l'exposició «Bechtold, Floris, Irriguible, Kunkel, Micus, Pagliari, Tur Costa, Siete caminos de la abstracción», Museo de Arte Contemporáneo de Ibiza, 5.7.1977. Col.lecció Estudi Tur Costa. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografía: Arxiu Estudi Tur Costa

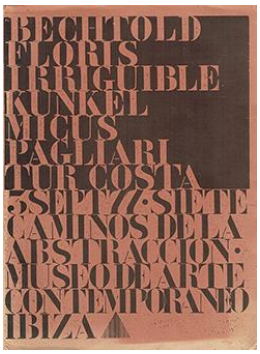

Catàleg de l'exposició «Bechtold, Floris, Irriguible, Kunkel, Micus, Pagliari, Tur Costa, Siete caminos de la abstracción», Museo de Arte Contemporáneo de Ibiza, 5.7.1977. Col.lecció Estudi Tur Costa. © de l'obra, Rafael Tur Costa, 2020. Fotografía: Arxiu Estudi Tur Costa

La llum del fragment
Rafael Tur Costa

Organització
Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma
Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat del Govern de les Illes Balears

Direcció
Imma Prieto

Comissariat
Imma Prieto
Soad Houman
Pilar Rubí

Coordinació exposició
Catalina Joy

Registre
Soad Houman
Rosa Espinosa

Documentació
Manolo Oya

Muntatge
Art Ràpid
Es Baluard Museu

Transport
Art Ràpid

Assegurances
Correduría March-Rs

Disseny gràfic
Hermanos Berenguer

Textos
Pilar Costa i Serra. Consellera de Presidència,
Cultura i Igualtat del Govern de les Illes Balears
Imma Prieto. Directora d'Es Baluard Museu
d'Art Contemporani de Palma
Pilar Rubí. Coordinadora de Programes Públics
d'Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma
Yves Michaud. Filòsof i crític d'art
Elena Ruiz. Directora del Museu d'Art Contemporani d'Eivissa

Traduccions
Àngels Àlvarez

Agraïments
Rafael Tur Costa
Marcos Tur Witt
Miguel Tur Witt
Consell Insular de Formentera
Estudi Tur Costa
Museu d'Art Contemporani d'Eivissa
Miquel Costa
Pilar Costa
Xavier Duran
Juana María Ferrer
Helena López Pezzi
Antònia Riera
Enric Ribes i Marí
Catalina Solivellas
Toni Torres
Carla Tur Hartje
Marina Tur Moreno
Fanny Tur
Marc Tur
Miquel Tur
Catalina Verdera

ESBALUARD
MUSEU D'ART
CONTEMPORANI
DE PALMA

—

ÀREA DE COMUNICACIÓ
ALEJANDRO ALCOLEA
alejandro.alcolea@esbaluard.org
+34 971 908 210
www.esbaluard.org